

Екологічна політика суб'єктів олімпійського руху України*Національний університет фізичного виховання та спорту України (м. Київ)*

Постановка наукової проблеми та її значення. За останні роки все більш активну роль у розв'язанні екологічних проблем відіграє спортивна спільнота. Одним із пріоритетних напрямів політики суб'єктів олімпійського руху, зокрема національних олімпійських комітетів (НОК) та Олімпійських академій, є природоохоронна діяльність. Про це свідчить наявність комісій «Спорт і навколишнє середовище» в структурі НОКів, проведення міжнародних конгресів і конференцій із цієї проблематики та залучення світових організацій, таких як ООН, ЮНЕП, ПРООН, до розробки концепцій природоохоронної діяльності в рамках олімпійського спорту в певних країнах. Важливість цього напрямку відображено в різних екологічних програмах та проектах, які активно впроваджуються НОКами й іншими міжнародними організаціями.

Значний фактичний матеріал про стан та особливості діяльності з охорони довкілля міститься в інформаційних виданнях НОК, зокрема в документації комісії «Спорт та навколишнє середовище», а також у наукових статтях, виступах, інтерв'ю засобам масової інформації керівників олімпійського руху Жака Роге, 2009; Пал Шмідта, 2013; принца Альбера II, 2015; шейха Аль-Сабаха, 2015; Сергія Бубки, 2017.

Теоретичне підґрунтя природоохоронної діяльності формують фахівці таких наукових установ, як Міжнародна та Національні олімпійські академії, Центри олімпійської освіти, Міжнародна академія спортивної науки й технологій, вищі навчальні заклади в галузі ФКіС тощо.

Проте в дослідженнях не реалізовано системний підхід до аналізу природоохоронної діяльності в олімпійському спорті на національному рівні. У детальному науковому аналізі потребує вивчення зміст діяльності НОКів й Олімпійських академій з охорони довкілля як явища, зумовленого не лише внутрішніми потребами олімпійського руху, а й, насамперед, вимогами сучасного суспільства. Зокрема, недостатньо глибоко досліджень основні напрями природоохоронної діяльності НОКів у різних країнах, форми співпраці НОК з іншими урядовими та неурядовими організаціями щодо розробки й реалізації проектів з охорони довкілля, а також безпосередньо механізм реалізації природоохоронної діяльності в олімпійському спорті. У зв'язку з цим важливо визначити найбільш перспективні форми природоохоронної діяльності НОКів на сучасному етапі та обґрунтувати доцільність їх упровадження в межах олімпійського руху України.

Мета дослідження – узагальнити дані про особливості реалізації екологічної політики суб'єктів олімпійського руху України (НОК України та Олімпійської академії України).

Завдання дослідження:

- 1) охарактеризувати основні напрями екологічної політики НОК України та Олімпійської академії України;
- 2) проаналізувати форми співпраці НОК України й Олімпійської академії України з урядовими та громадськими організаціями щодо реалізації природоохоронних проектів в олімпійському спорті в Україні.

Методи дослідження – аналіз літературних джерел і документів, контент-аналіз, системний аналіз.

Виклад основного матеріалу та обґрунтування отриманих результатів дослідження. Одним із важливих чинників суспільно-політичного, культурного, економічного становлення України як незалежної держави є формування національної структури спорту й, зокрема, Національного олімпійського комітету (надалі – НОК України). Утворення НОК України в 1990 р. стало не лише важливою подією для спортивного життя країни, а й знаменним чинником історичного розвитку держави.

За перше десятиліття функціонування НОК України окреслено різноманітні напрями діяльності цієї важливої як для сфери спорту, так і для державного розвитку структури. Серед основних напрямів діяльності НОК відзначимо міжнародне співробітництво, співпрацю із засобами масової інформації, охорону довкілля. Укажемо що НОК України наприкінці 90-х років ХХ ст. вдалося сформувати вдалу систему фінансового забезпечення своєї діяльності. Налагоджено співпрацю з групою постійних спонсорів, НОК бере активну участь у більшості фінансових програм і проектів «Олімпійської солідарності».

Комісія «Спорт та навколишнє середовище» НОК України є колегіальним дорадчим органом Виконавчого комітету НОК України, який створено в 1999 р. відповідно до Олімпійської хартії,

Статуту НОК України задля пропаганди та залучення громадян України через спорт до охорони навколишнього середовища, збереженню екології країни, навчання культури поведінки з природою, бережливого ставлення до неї, удосконалення співпраці з Комісіями МОК і ЄОК [6].

До основних завдань Комісії належать:

- розгляд на засіданнях питань діяльності НОК України відповідно до напрямів роботи Комісії;
- прийняття рішень із питань, віднесених до компетенції Комісії;
- сприяння залученню представників з інших Комісій у роботі Комісії «Спорт та навколишнє середовище» і робочих груп НОК;
- удосконалення співпраці з комісіям МОК та ЄОК.

Усвідомлюючи той факт, що спорт є одним із найкращих способів спілкування з молоддю для того, щоб навчити її переваг фізичної активності та важливості сталого розвитку, освітня складова частина діяльності комісії полягала в реалізації певних проектів. Так, під час святкування Олімпійського й Міжнародного днів спорту для розвитку та миру в різних містах України проведено різноманітні освітні акції щодо залучення молоді до охорони довкілля.

Комісія «Спорт і навколишнє середовище» НОК України ініціювала проведення заходів стосовно Всесвітнього дня води, які мали на меті естетичне виховання населення та можливість узяти участь в екологічній акції. Так, у місті Миколаїв під патронатом комісії «Спорт та навколишнє середовище» обласного відділення НОК України щорічно проводять екологічну творчу виставку, яка має на меті знайти талановиту молодь, котра бажає брати активну участь у громадському житті міста, відтворити через мистецтво одну з найцінніших людських рис (любов до рідного краю) та привернути увагу громадськості до екологічних проблем. У 2015 р. організовано фотовиставку «Вода – джерело життя», у якій понад 30 фотографів представили красу водного краю України, і художню виставку «Еко природи, Еко душі», де було понад 450 робіт від 70 учасників. У 2017 р. за підтримки департаменту житлово-комунального господарства виконкому міської ради, управління молодіжної політики міської ради, управління з питань культури та охорони культурної спадщини міської ради, Британської ради на виставці представлено понад 100 робіт за участю членів Національної спілки фотохудожників України [1].

Із нагоди відзначення Дня працівника природно-заповідної справи на території національного природного парку «Бузький Гард» і регіонального ландшафтного парку «Гранітно-степове Побужжя» проведено виїзні заходи відповідної тематики. А саме семінар щодо сучасної організації рекреаційної діяльності на територіях природно-заповідного фонду та нагородження найкращих представників природно-заповідної справи області. Активну участь у заході брали представники Комісії «Спорт та навколишнє середовище» відділення НОК України в Миколаївській області. У ході семінару його учасники відвідали розроблені з метою забезпечення невиснажливого використання природи екскурсійні маршрути й оновлені рекреаційні ділянки; відзначено значну роботу НПП «Бузький Гард» і РЛП «Гранітно-степове Побужжя» щодо організації туристичної діяльності в регіоні.

Екологічну акцію, до якої приєдналося понад 300 дітей і місцевих жителів, організовано для прибирання міських парків та площадок за участі видатних спортсменів Миколаївщини (рис. 1).

Рис. 1. Участь молоді в екологічній акції з відновлення скверу «Спортивний» (м. Миколаїв, 2015 р.)

За ініціативи Комісії обласного відділення НОК України «Спорт та навколишнє середовище» студенти факультету фізичного виховання ТНПУ ім. В. Гнатюка долучилися до Всеукраїнської акції з очищення Дністровського каньйону від сміття та побутових відходів у межах проведення просвітницької роботи серед населення Тернопільської й Івано-Франківської областей України (рис. 2). Протягом семи днів учасниками сплаву прибрано на стоянках побутові відходи, розчищено джерело на туристичній стоянці біля села Шутроминці.

Рис. 2. *Участь студентів факультету фізичного виховання ТНПУ ім. В. Гнатюка в екологічній акції з очищення Дністровського каньйону (2017 р.)*

Окремо потрібно відзначити реалізацію проекту «Ти Лідер. Твори! Вивчай! Перемагай!», що був ініційований і впроваджений НОК України в партнерстві з Програмою розвитку ООН та за підтримки Фондації Кока-Кола в Україні в рамках Міжнародної програми New World. Цей проект – яскраве продовження успішного Всеукраїнського спортивно-масового заходу серед дітей «Олімпійське лелечення», що вже вшосте проводиться за ініціативи НОК України. Проект «Ти Лідер» охопив понад 1 000 000 школярів 12 років із 4000 шкіл по всій Україні [1].

Протягом року учні 5–8 класів з усієї України виборювали право представляти свою область на найголовнішому старті сезону. Змагання проходили декількома етапами – між класами, школами району, міст, області – та включали вікторину й естафету. Найактивніша команда регіону виборювала право на участь у фінальному етапі в Олімпійському таборі, де протягом тижня 300 найспортивніших і найрозумніших дітей проявляли свої інтелектуальні та фізичні здібності. Окрім олімпійсько-спортивного складника, кожен з учнів отримав чудову можливість розкрити свої лідерські якості, навчитись об'єднувати зусилля заради досягнення поставленої мети в збереженні природи й дбайливому ставленні до довкілля. Під час теоретичних і практичних занять учасники отримували знання, які їм знадобилися, щоб узяти участь у написанні проекту, реалізація якого могла б розв'язати екологічну проблему в школі, районі чи області, де мешкають учасники. Тож усі бажаючі команди, а їх виявилось вісімнадцять, подали свої проекти, а компетентне журі визначило переможців, кожен із яких отримав по п'ять тисяч доларів на реалізацію свого екологічного задуму. Так, завдяки цьому заходу, діти проявили ініціативу, досягли поставленої мети та принесли користь громаді рідних міст.

У 2015 р. подано три екологічні проекти. Перше місце здобула команда спортсменів Баштанської ЗОШ № 1 «Лідер, яка представила екологічний проект з упорядкування та очищення берегової лінії Свічиного ставка. У 2017 р. в конкурсі взяло участь 10 дитячих команд-переможців. Серед учасників – представники Тернопільської, Черкаської, Вінницької, Рівненської, Київської, Запорізької, Закарпатської, Луганської, Миколаївської та Дніпропетровської областей [3].

На думку В. Я. Шевчука, Ю. М. Саталкіна, Г. О Білявського, екологічна політика – це політика стосовно навколишнього середовища [2]. Це поняття використовують із кінця 80-х – початку 90-х рр. ХХ ст. При цьому під політикою, зазвичай, розуміють науку про мету й завдання певної організації та про засоби, які потрібні для досягнення поставлених цілей. Екологічна політика повинна відображати стратегію організації щодо виконання основних принципів захисту навколишнього середовища, принципу постійного вдосконалення, спрямованості на задоволення інтересів зацікавлених сторін, виконання законодавчих і нормативних вимог. На думку експертів, екологічна політика організації відносить управління навколишнім середовищем до пріоритетних завдань організації [4]. На базі розробленої екологічної політики організація повинна планувати свою екологічну діяльність. Програма планування включає:

- визначення екологічних аспектів, що охоплюються плануванням законодавчих вимог до цих аспектів;

- установлення кількісних показників, за допомогою яких організація оцінюватиме свій вплив на навколишнє середовище;
- визначення екологічних цілей і завдань для всіх вибраних екологічних аспектів;
- розробку екологічних програм, за допомогою яких організація досягатиме постановленої мети.

Одним із напрямів екологічної політики організаційних структур олімпійського руху є формування нормативно-правової бази природоохоронної діяльності в спорті. Так, у 2017 р. Комісія «Спорт та навколишнє середовище» НОК України підписала угоди про партнерство й співробітництво з Міністерством екології та природних ресурсів України, Глобальним екологічним альянсом і Славутицькою міською радою, у межах яких передбачено співпрацю за такими напрямками:

- 1) обговорення потенційних ризиків щодо стану навколишнього середовища та способів їх мінімізації під час підготовки й проведення фізкультурно-спортивних заходів (міжнародних і національних спортивних змагань тощо);
- 2) розробка та впровадження екологічних стандартів для спортивних споруд, екологічних норм організації фізкультурно-оздоровчої роботи з населенням;
- 3) забезпечення бережливого ставлення до навколишнього середовища, дотримання екологічних вимог під час будівництва, реконструкції та експлуатації спортивних споруд;
- 4) сприяння сталому розвитку сфери фізичної культури й спорту, упровадженню сучасних природоохоронних технологій у діяльність закладів фізичної культури та спорту, розробка й упровадження екологічних вимог та ліцензування продукції спортивної індустрії;
- 5) проведення інформаційно-роз'яснювальної роботи серед фахівців сфери фізичної культури й спорту щодо питань охорони навколишнього середовища, екологічних вимог, яких потрібно дотримуватися під час організації та проведення фізкультурно-спортивних заходів;
- 6) співпраця із закладами вищої освіти, що реалізують підготовку спеціалістів у сфері фізичної культури й спорту, у проведенні різноманітних еколого-просвітницьких заходів, фундаментальних та прикладних наукових досліджень тощо;
- 7) залучення спортсменів, тренерів й інших спеціалістів сфери фізичної культури та спорту до участі у всеукраїнських спортивних і соціальних акціях стосовно охорони навколишнього середовища;
- 8) формування екологічно орієнтованого світогляду населення країни, популяризація екологічних аспектів спорту, спортивної діяльності за допомогою видання науково-методичної літератури, публікації наукових статей, висвітлення в засобах масової інформації.

Відповідно до рекомендацій Міжнародного олімпійського комітету й за підтримки НОК України, який із перших днів свого заснування надавав великого значення питанням розповсюдження та пропаганди олімпійських цінностей, у 1991 р. створено Олімпійську академію України (далі – ОАУ).

Важливе місце в освітній діяльності ОАУ посідають питання екології. Формування всебічних знань про екологічні проблеми, які виникають у зв'язку з проведенням спортивних змагань, у тому числі Олімпійських ігор, а також про способи їх розв'язання є обов'язковою умовою не лише підготовки фахівців з олімпійського спорту, а й екологічного виховання різних груп населення.

Вітчизняними фахівцями з олімпійського спорту – членами ОАУ – проведено значну роботу щодо формування компонента олімпійської освіти, у якому висвітлюють проблеми охорони довкілля учасники олімпійського спорту. Насамперед здійснено необхідні наукові пошуки з проблем екології. Керівництвом Академії ініційовано участь молодих учених України у конкурсах Міжнародного олімпійського комітету, переможців удостоємо грантів для проведення наукових досліджень.

До досліджень екологічних проблем в олімпійському спорті ОАУ залучено також студентів та магістрів вищих навчальних закладів фізичного виховання й спорту, які виконали серію курсових, дипломних і магістерських робіт. На сьогодні всі без винятку студенти вищих навчальних закладів фізичного виховання й спорту мають змогу отримати систематизовані знання з екологічних проблем в олімпійському спорті. Це стало можливим завдяки включенню фахівцями кафедри олімпійського та професійного спорту Національного університету фізичного виховання й спорту України до навчальної програми «Олімпійський спорт» відповідної теми занять. Студенти — майбутні фахівці зі спортивного менеджменту оволодівають знаннями стосовно екологічних вимог до будівництва та експлуатації спортивних споруд під час вивчення курсу «Спортивні споруди» [5].

Протягом кожного олімпійського циклу Академія здійснює роботу з метою ознайомлення молоді України з особливостями розв'язання екологічних проблем у містах, які приймають Ігри Олімпіад і зимові Олімпійські ігри. Відповідна інформація розміщується в навчальних посібниках, що видаються до чергових Олімпійських ігор, й адресується учням, учителям загальноосвітніх шкіл, ліцеїв, гімназій та інших категорій читачів.

Висновки та перспективи подальших досліджень. Утворення НОК України мало неабияке історичне значення для українського спорту. Наслідком утворення цієї організації стала можливість самостійного керівництва розвитком олімпійського руху в країні, безпосередніх контактів із Міжна-

родним олімпійським комітетом, Міжнародними спортивними федераціями та участі самостійними командами в Олімпійських іграх. Україна отримала право самостійно розпоряджатися коштами, отриманими за програмою «Олімпійської солідарності», укладати контракти зі спонсорами, а одержані кошти спрямовувати на реалізацію екологічних проєктів, охорону довкілля та впровадження концепції сталого розвитку в державі.

Важливу освітню цінність щодо формування екологічно орієнтованого світогляду молоді мають проєкти «Олімпік Лаб» і «Ти лідер», які реалізовує НОК України. Культурно-освітня програма «Олімпік Лаб», у якій беруть участь провідні спортсмени-олімпійці, дає можливість більше дізнатися про активний і здоровий спосіб життя. У проєкті «Ти лідер» школярі, які вибороли можливість участі у фіналі заходу «Олімпійське лелечення», мали можливість розробити власні екологічні проєкти й отримати грант на його реалізацію. Основна мета цього проєкту, що підтримується Програмою малих грантів Глобального економічного фонду в партнерстві «Освіта для сталого розвитку в Україні», полягає в заохоченні школярів до вивчення екологічних проблем та пошуку найкращих способів їх розв'язання.

Із моменту створення Олімпійська академія України убачає свою місію в розвитку й зміцненні олімпійського руху в Україні, духовному збагаченні людей, поширенні обміну цінностями світової культури під знаком ідей і принципів олімпізму.

Перспективи подальших досліджень. Моніторинг діяльності Комісії «Спорт та навколишнє середовище» НОК України та Олімпійської академії України щодо впровадження еколого-просвітницьких проєктів дасть змогу поглибити теоретичні знання щодо впровадження концепції сталого розвитку в Україні й удосконали екологічну політику в олімпійському русі в Україні.

Джерела та література

1. Екологічна виставка у місті Миколаїв // Комісія «Спорт та навколишнє середовище» обласного відділення Національного олімпійського комітету України, 2017 р. [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://noc-ukr.org/news/15523/>
2. Шевчук В. Я. Екологічне управління: підручник / В. Я. Шевчук, Ю. М. Саталкін, Г. О. Білявський. – Київ : Либідь, 2004. — 432 с.
3. Екологічний проєкт в рамках конкурсу «Олімпійське лелечення» НОК України, 2017 [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <https://noc.dp.ua/v-ukraini-trivaye-rozrobka-ekologichnix-proektiv-v-ramkah-konkursu-nok-i-kompaniidow/>
4. Національна екологічна політика України : заг. оцінки і ключ. рек. / Міністерство охорони навколишнього природного середовища, Програма розвитку ООН, Глобальний екологічний фонд. – Київ, 2007. – 32 с.
5. Охорона довкілля – турбота кожного / Олімпійська академія України, 2016 [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://oau-ukr.com/diialnist-oau/olimpiyskiyi-sport/okhorona-dovkillia.html>
6. Положення про діяльність Комісії «Спорт та навколишнє середовище» НОК України, 2017 [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://noc-ukr.org/about/structures/commissions/environment/regulation/>

Анотації

*Теоретичне підґрунтя природоохоронної діяльності формують фахівці таких наукових установ, як Міжнародна й Національні олімпійські академії, Центри олімпійської освіти, Міжнародна академія спортивної науки та технологій, вищі навчальні заклади в галузі ФКиС тощо. Проте в дослідженнях не реалізовано системний підхід до аналізу природоохоронної діяльності в олімпійському спорті на національному рівні. У детальному науковому аналізі потребує вивчення зміст діяльності НОКів й Олімпійських академій з охорони довкілля як явища, зумовленого не лише внутрішніми потребами олімпійського руху, а й, насамперед, вимогами сучасного суспільства. **Мета дослідження** – узагальнити дані про особливості реалізації екологічної політики суб'єктів олімпійського руху України (НОК України та Олімпійської академії України). **Методи дослідження** – аналіз літературних джерел і документів, контент-аналіз, системний аналіз.*

У статті наведено основні напрями екологічної політики суб'єктів олімпійського руху України, проаналізовано форми співпраці з урядовими та громадськими організаціями щодо реалізації природоохоронних проєктів в олімпійському спорті в Україні. Визначено освітню цінність щодо формування екологічно орієнтованого світогляду молоді в межах реалізації екологічних акцій і проєктів під патронатом НОК України.

Ключові слова: екологічна політика, НОК України, Олімпійська академія України, олімпійський рух.

Елена Ярмолюк, Богдан Билько. Экологическая политика субъектов олимпийского движения Украины.
*Вклад в формирование теоретических основ природоохранной деятельности внесли специалисты таких научных учреждений, как Международная и национальные олимпийские академии, центры олимпийского образования, Международная академия спортивной науки и технологий, высшие учебные заведения в области ФКиС. Однако в исследованиях не реализован системный подход к анализу природоохранной деятельности в олимпийском спорте на национальном уровне. Детальный научный анализ необходим для изучения содержания деятельности НОК и Олимпийских академий по охране окружающей среды как явления, обусловленного не только внутренними потребностями олимпийского движения, но и, прежде всего, требованиями современного общества. **Цель исследования** – обобщить данные об особенностях осуществления экологической политики субъектов олимпийского*

движения Украины (НОК Украины и Олимпийской академии Украины). **Методы исследования** – анализ литературных источников и документов, контент-анализ, системный анализ.

В статье наводятся основные направления экологической политики субъектов олимпийского движения Украины, анализируются формы сотрудничества с правительственными и общественными организациями по реализации природоохранных проектов в олимпийском спорте в Украине. Определенная образовательная ценность по формированию экологически ориентированного мировоззрения молодежи в рамках реализации экологических акций и проектов под патронатом НОК Украины.

Ключевые слова: экологическая политика, НОК Украины, Олимпийская академия Украины, олимпийское движение.

Olena Yarmoliuk, Bohdan Bilko. Environmental Policy of Subjects of the Olympic Movement in Ukraine. The theoretical basis for environmental activities is formed by specialists of such scientific institutions as the International and National Olympic Academies, the Olympic study centers, the International Academy of Sport Science and Technology, sports universities and institutes, etc. However, the study does not implement a systematic approach to the analysis of environmental activities in the Olympic sport at the national level. A detailed scientific analysis requires the study of the content of the NOCs and the Olympic academies on environmental protection, as a phenomenon conditioned not only by the internal needs of the Olympic movement but, above all, by the requirements of modern society. The objective of the study is to summarize the data on peculiarities of implementation of the environmental policy of the Olympic organizations in Ukraine (the National Olympic Committee of Ukraine and the Olympic Academy of Ukraine). Methods of research: analysis of literary sources and documents, content analysis, system analysis.

The article presents the main directions of environmental policy of subjects of the Olympic organizations in Ukraine, analyzed the forms of cooperation with governmental and public organizations regarding implementation of the environmental projects in the Olympic sport in Ukraine. The educational value on formation of an ecologically oriented youth outlook within the framework of implementation of environmental actions and projects under the patronage of the NOC of Ukraine is determined.

Key words: environmental policy, NOC of Ukraine, Olympic Academy of Ukraine, Olympic movement.